2021-11-12

Unik bild från vägarbetet vid Dalkarlsbacken

av Ulf Björkdahl

På internet, i Vänersborgs museum, hittar vi följande unika teckning från 1853 som visar arbetet med den s.k. ravinvägen på Stäksön - vägen som ersatte Dalkarlsbacken. Det är en tavla som hängt på Lennartsnäs, men av outgrundlig orsak hamnat borta i Västergötland. Fotot på internet var suddigt. På mitt önskemål omfotograferade den hjälpsamma museipersonalen bilderna så de fick bättre skärpa. Den ingår i en svit om fyra teckningar, som jag kommer att presentera i kommande nummer.

Tecknaren är okänd, bortsett från blygsamma signaturen ”C. Rh.”. Kanske kan fortsatt forskning identifiera honom. ”C. Rh.” har gett oss den enda kända bilden från detta vägbygge. På tavlan står datumet 18 juli 1853, vilket bör var det exakta datumet för denna tidsbild.

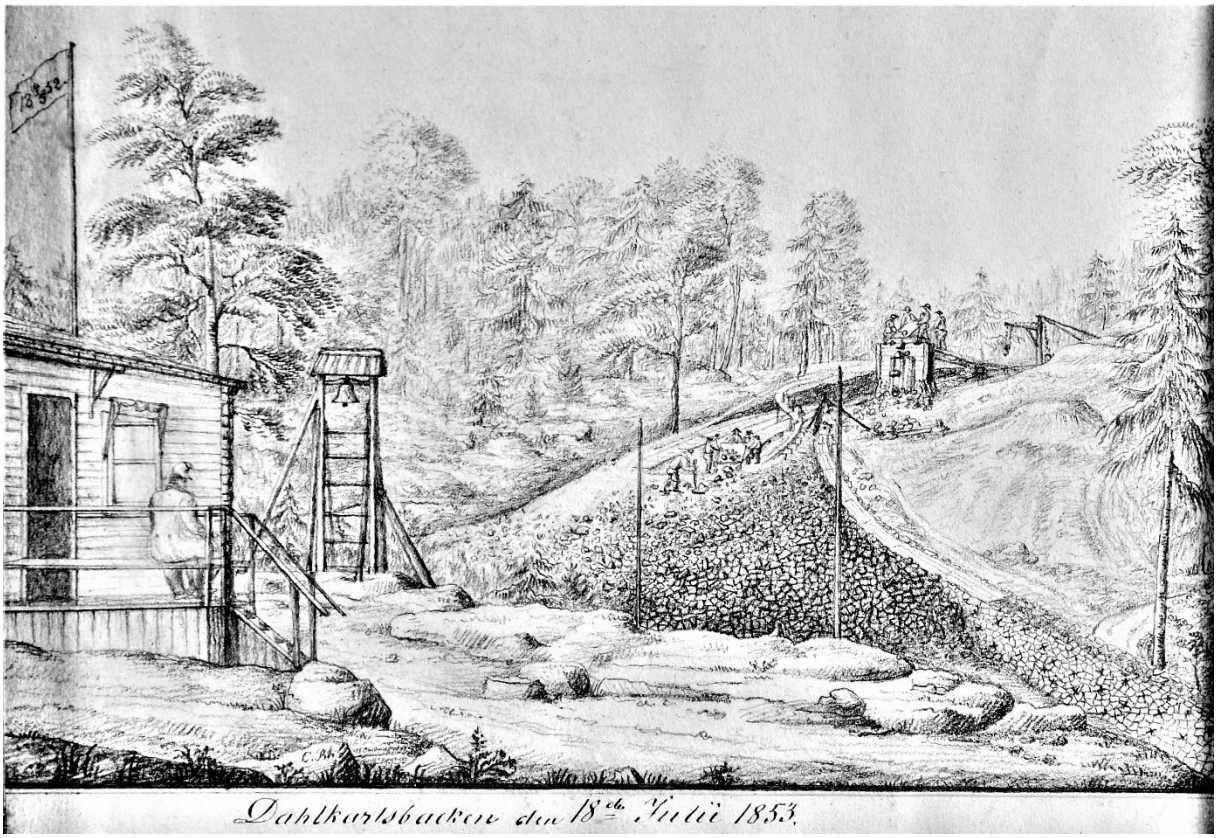

Vad kan vi då utläsa av denna bild?

Först måste vi klara ut själva händelsen. Dalkarlsbacken är ju ursprungligen namnet på den backe som byggdes på skrå uppför berget 1665. För att lutningen inte skulle bli för brant, byggde man samtidigt en hög vägbank från vilken backen fick ta sin början. Dalkarlsbacken ersatte en ökänd tidigare backe, kallad Stäks backe, som började under 1600-talets vägbank och sedan letade sig uppför branten.

Under 1800-talet blev det tydligt att det behövdes en ny väg. Dalkarlsbacken hade då blivit farlig för de större ekipage som hade börjat färdas på vägarna, bl a postens diligenser. Man beslöt då att spränga sig genom berget och ge vägen en ny sträckning ner mot Ryssgraven. Sprängstenen användes till att fylla upp en ny, mycket hög, vägbank. Vägbanken stöttades mot sjösidan med en stenmur, vilken fortfarande finns kvar. Arbetet med denna s.k. ravinväg påbörjades i maj 1852, även om en del förberedande arbeten pågått sedan några år. Takten i arbetet stördes tidvis av brist på arbetskraft så det dröjde till 1856 innan den nya vägen var klar.

Krysset markerar tecknarens plats och pilen tecknarens vy.

Platsen idag. Vid krysset mynnar ravinvägen och hitom ses en rest av dess vägbank mot Ryssgraven. Till vänster är Enköpingsvägen som drogs fram under 1930-talet och lade sig över ravinvägens gamla vägbank.

Här står Inger och Anna på 1600-talets vägbank vid Dalkarlsbacken. Stödmuren håller upp 1800-talets vägbank till den s.k. ravinvägen. Hur stödmuren såg ut när den byggdes framgår av teckningen.

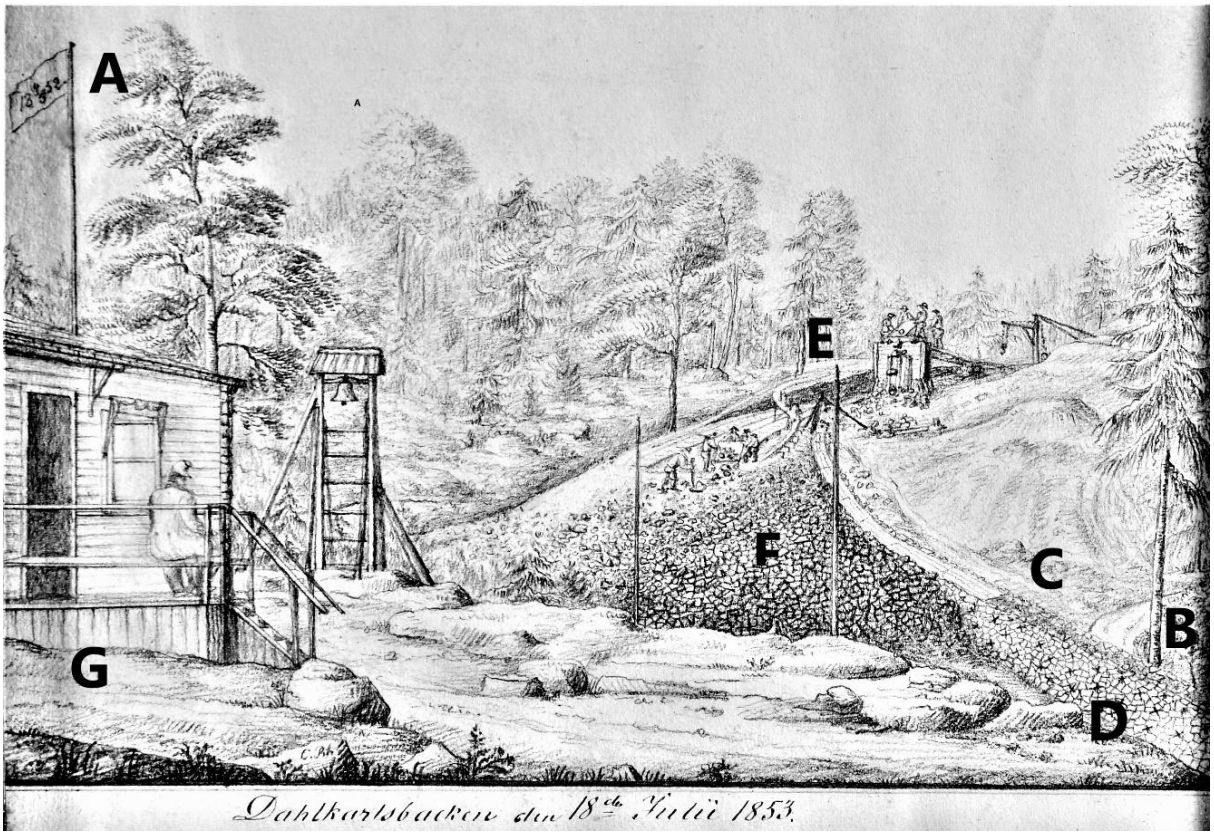

A. På flaggan står datumet 4 maj 1852, vilket sannolikt är den tidpunkt då arbetet igångsattes.

B. Här syns kröken där Dalkarlsbacken börjar, byggd 1665.

C. Här ses en arbetsväg gå uppför berget från kröken på Dalkarlsbacken. En hisnande tanke är att den vägen kan vara en rest från Stäks backe, dvs väg som fanns innan Dalkarlsbacken byggdes 1665. I Eilers vägbeskrivning från 1792 nämns att ”Dalkarlsbacken, vid hennes fot eller början, till vänster ännu finns synbara tecken, varest den gamla vägen gått uppför en tvärbrant ås mellan berghällar och stenar”.

D. Stödmuren har uppförts. Stenarna i muren hålls på plats med genomgående ankarjärn. I muren finns en minnessten med datumet 12 nov 1852, vilket bör vara datumet när stödmuren var helt klar.

E. Här pågår arbetet för fullt med att spränga ut för ravinvägen och transportera bort sprängstenen. Man är dock långt ifrån klar och har ännu inte nått botten av ravinen. Arbetskranar skymtar.

F. Uppfyllnad pågår av den nya vägbanken med jord och sten från ravinen och ner till ryssgravsnäset. Allt arbete sker med handkraft. Stenar transporteras i tippvagnar på räls.

G. Byggnaden användes som vägarbetsstation. Den verkar endast vara inritad på kartor från 1839-1872. I den huserade arbetsledningen, och i närheten fanns smedja och diverse bodar. Med ”vällingklockan” signalerade man arbets- och mattider. Vägstationen användes som platsbenämning i dödboken för de arbetare och andra som under denna tid dog vid denna arbetsplats.